

חג הסוכות חג האסיף

זמן שמחתנו

חג הסוכות נזכר בתורה שש פעמים, או בשם **חג הסוכות** - זכר ליציאת מצרים בה הושיבנו ה' בסוכות- או בשם **חג האסיף** - על שם האסיף החוזר על עצמו מדי שנה בשנה. (יש שהגדירו זאת כשני חגים החלים באותו זמן, אך במסגרת זו לא נלך לפי מהלך זה. אגב, אין בהגדרה הנזכרת כל נפק"מ לגבי קיום מצוה כלשהי התלויה בחג). נביא כאן את כל המקומות בהם נזכר החג, ונסה לעמוד על הבדלים ודיוקים בלשון המקרא בכל מקום.

... וְחַג הָאָסִיף בְּצֵאת הַשָּׁנָה בְּאֶסְפֹּף אֶת-מַעֲשֵׂיךָ מִן-הַשָּׂדֶה:
... וְחַג הָאָסִיף תְּקִיפֹת הַשָּׁנָה:

חג האסיף

ממקומן. עכ"ל. ההסבר פשוט: שלשת הרגלים תלויים בעונות השנה, ושנים מהם קשורים לפעולות הנעשות בפועל בשדה. פסח הוא אמנם זכר ליציאת מצרים, ואילו יצאו בחדש אחר היו חוגגים אותו בחדש אחר, אך הוא הרי קשור ותלוי בעונת האביב. חג הקציר וחג האסיף תלויים ממש בקציר ואסיף. ממילא מובן מדוע צריכה התורה להודיענו שלא יתעקרו ממקומן בשנת השמיטה. לפי זה ניתן להסביר את שינוי הלשון: בפרשת משפטים אומרת התורה וְחַג הָאָסִיף בְּצֵאת הַשָּׁנָה בְּאֶסְפֹּף אֶת-מַעֲשֵׂיךָ מִן-הַשָּׂדֶה. להודיע שאף שהשמחה היא על התבואה של שנה שעברה, בכל זאת גם בצאת שנת השמיטה יש לחוג את חג הסוכות. ויותר מכך הדגישה התורה בְּאֶסְפֹּף אֶת-מַעֲשֵׂיךָ מִן-הַשָּׂדֶה. גם בצאת שנת השמיטה, אף שאינך אוסף את התבואה, תחוג את חג האסיף (ואפשר לומר שזה גם הטעם לשינוי הלשון לגבי חג הקציר. אך שם יש חילוק נוסף, ואבאר במקרא א"ה). משא"כ בפרשת כי תשא אמרה התורה: וְחַג הָאָסִיף תְּקִיפֹת הַשָּׁנָה: ופירש רש"י: תקופת השנה. שהיא בחזרת השנה בתחלת השנה הבאה: תקופת. לשון מסיבה והקפה.:

בחומש שמות נזכר החג פעמיים בשם 'חג האסיף': בפרשת משפטים (סדר יז) ובפרשת כי תשא (סדר כה). שם נזכרים כל שלשת הרגלים, יחד עם השבת. לשון התורה בשני המקומות הללו דומה מאד. בעלון חג השבועות ה'תשפ"ה (עלון מס 18) ערכתי טבלה של השינויים, והסברתי חלק מהם. שם התמקדתי בעיקר במה שנוגע לחג השבועות. במסגרת זו נתמקד יותר בחג הסוכות.

בפרשת משפטים: אחר שכבר הקדים שְׁלֹשׁ רִגְלִים תִּחַג לִי בַשָּׁנָה. כשמגיע אל חג הסוכות ממשיך מה שכבר כתב על שני הרגלים שלפניו: ... וְחַג הָאָסִיף בְּצֵאת הַשָּׁנָה בְּאֶסְפֹּף אֶת-מַעֲשֵׂיךָ מִן-הַשָּׂדֶה:

בפרשת כי תשא לא הקדים כמו בפרשת משפטים, ולכן מצוה על חג האסיף כהמשך לציווי על חג הקציר: וְחַג שִׁבְעַת תַּעֲשֶׂה לָּךְ ... וְחַג הָאָסִיף תְּקִיפֹת הַשָּׁנָה:

בפרשת משפטים על הפסוק 'שלוש פעמים בשנה וגו'', כתב רש"י: לפי שהענין מדבר בשביעית הוצרך לומר שלא יתעקרו שלש רגלים

... בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה חַג הַסֻּכּוֹת שִׁבְעַת יָמִים לֵיּ: ... אֵךְ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶסְפֹּף אֶת-תְּבוּאֹת הָאָרֶץ תִּחַגְּנוּ אֶת-חַג-יְיָ שִׁבְעַת יָמִים ...:

חג הסוכות

אמנם בחג הסוכות יש משמעות מיוחדת יותר לעניין הקרבת (וידבר ... בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה חַג הַסֻּכּוֹת שִׁבְעַת יָמִים לֵיּ: בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא-קֹדֶשׁ ... בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי מִקְרָא-קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם ... וכאן באים שני פסוקים הנראים כחותמים את פרשת המועדות, הראשון שבהם דומה מאד לפס' הפותח את פרשת המועדות: אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְיָ אֲשֶׁר-תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ לְהַקְרִיב אִשָּׁה לֵיּ: ... מִלִּבְד שִׁבְתָּת יְיָ: ...

בפרשת המועדות שבתורת כהנים (בפרשת אמור. סדר יט) נקרא החג בשם **חג הסוכות**. על המבנה של פרשת חג הסוכות -אודותיו אכתוב כעת- דנו כבר רבים, ופירושו מספר פירושים.

פרשת חג הסוכות מחולקת לשני חלקים (מצינו כיוצ"ב בכמה פרשות בתורה, כמו למשל בפרשת פרה אדומה): החלק הראשון מדבר על עצם קיום החג הנקרא חג הסוכות, ועל כך שמקריבים בו קרבנות המיוחדים לחג (כפי שנכתב בכל במועדות בפרשה זו.

המשמחים כל רואיהם אנו מראים את שמחתנו בהצלחת היבול של השנה הקודמת, ומרצים על המים של השנה הקרובה. לפני ה' בבית המקדש - שם מצווה לעלות ולראות כל שבעה - נוהגת המצוה הזו כל שבעת ימי החג.

וממשיכה התורה מה שכבר צוותה קודם: וְחַגְתֶּם אֹתוֹ תֵּן לַיהוָה ... כפי שהבאתי לעיל. והציווי העיקרי של חג הסוכות: בְּסֻכּוֹת תֵּשְׁבוּ שְׁבַע יָמִים ... לְמַעַן יִדְעוּ דִרְתִּיכֶם כִּי בְּסֻכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם ...

לפי האמור, ניתן לבאר מדוע בפרשת המוספים שבפרשת פנחס התורה אינה מזכירה כלל לא חג האסיף ולא חג הסוכות, אלא רק 'וחגתם חג לה', וּבְחַמֶּשֶׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא-קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל-מִלְאכְתְּךָ עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ וְחַגְתֶּם חֵן לַיהוָה שְׁבַע יָמִים: אִי"ה ארחיב על כך יותר במקום אחר.

בפרשת ראה מדובר על עליה לרגל והשמחה לפני ה', שם הלשון היא: חֵן הַסֻּכּוֹת תַּעֲשֶׂה לָךְ שְׁבַע יָמִים בְּאֶסְפָּךְ מִנְהַרְגֶךָ וּמִיִּקְבֶּךָ: כי זו מהות החג, ובעליה לרגל אנו עושים את החג.

מצות סוכה-תשבו כעין תדורו

מסלפים דברים שנכתבו על ידי גדולי עולם בגודל מעלת המצוה. רבותינו כתבו לפעמים על הקרבה לקב"ה בעצם הישיבה בסוכה, ואלה התועים מתייחסים לסוכה כאל מקום בו יש להתנתק מהנהגתנו כבני אדם.

כבר כתבתי בעבר כי השקפה זו מקורה בדתות אחרות. אצל הגויים מצוי שאינם מסוגלים לקבל את העובדה כי גם בקיום מצוות שיש בהם הנאת הגוף, אנו מתקרבים לקב"ה. מסיבה זו, בדתות שונות מקובל שאנשי הדת פרושים רשמית (לפעמים גם מעשית) מהנאות העולם הזה. בעם ישראל אין הדבר כן. אדרבה, בתורתנו הקדושה יש מצוות רבות של אכילה ושתייה ושמחה, ובהן אנו קרובים לה' לא פחות ממצוות שאין בהן הנאה גשמית. הארכתני בעניין זה בקונטרס עבודת ימי הפורים ובקונטרס עבודת חג השבועות.

כאן המקום לציין פרט חשוב בעניין מצוות השמחה: מקובל בשם אחד מגדולי הדורות הקודמים שאמר כי המצוה הקשה ביותר בחג הסוכות היא מצות השמחה. הדברים הללו לא נמצאים כלל בספריו של אותו גדול שהיה יודע כאחד מגדולי דורו. הדברים הללו לא הובאו גם בכתבי תלמידיו. לאחרונה נשמעה טענה כי הדברים נכתבו כביכול בשמו דווקא על ידי כאלה שהתנגד להם, והם הביאו את הדברים הללו כדי לזלזל בו. לא בררתי אם עובדה זו נכונה (לא ראיתי באיזה ספר הובאו הדברים ואיני יודע אם מדובר באחד שנחשד על כך).

דבר אחד ברור: גם אם באמת נאמרו הדברים (שכאמור לא נכתבו על ידו ולא על ידי תלמידיו), ודאי לא היתה כוונתו לזלזל במצוות השמחה, או חלילה למעט בה. כמה יש להזהר כשמשמיעים דברים כאלה לפני המון העם, ובפרט לפני צעירים העלולים לסלף הדברים

חלקה השני של הפרשה מדבר על עצם קיום החג, ובו מבוארות מצוות נטילת לולב ומצוות סוכה, המצוות העיקריות של החג: אֲךְ בְּחַמֶּשֶׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶסְפָּכֶם אֶת-תְּבוּאֹת הָאָרֶץ תַּחֲנוּנוּ אֶת-חֲגֵי-יְיָ שְׁבַע יָמִים בֵּינֶם הָרִאשׁוֹן שַׁבָּתוֹן וּבֵינֶם הַשְּׁמִינִי שַׁבָּתוֹן: תַּחֲנוּנוּ אֶת חֲגֵי ה'. ידידי ר' בן ציון יצחקי שליט"א מבאר כאן כדרכו ביאור נפלא: כל אדם שיש לו קרקע שמח בעת האסיף, וציוותה אותנו התורה שתהיה השמחה הזו לשם ה'.

בחלקה הראשון של הפרשה נאמר 'מקרא קדש', אך כאן אמרה התורה 'שבתון'. הגר"י בן נון שליט"א מבאר: 'שבתון' פירושו שביטה ממלאכת הקרקע. ובאמת בפרשת המועדות נקראים 'שבתון' רק ראש השנה ושני הימים טובים של החג (וי"כ נקרא 'שבת שבתון'). בזמן האסיף העבודה רבה. בחלק זה של הפרשה, בו תולה התורה את השמחה בעניין האסיף, נקראים שני הימים טובים של החג 'שבתון'.

אחר שציוותה התורה על עצם קיום החג בזמן האסיף, מצווה על מצוה הקשורה לאסיף: וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בֵּינֶם הָרִאשׁוֹן פָּרִי עֵץ הָדָר ... וְשִׁמְחֶתֶם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם שְׁבַע יָמִים: ... כל ארבעת המינים גדלים על המים וזקוקים להם. כמבואר בחז"ל ארבעת המינים באים לרצות על המים. בקיום מצווה זו של ארבעת המינים

בחג הסוכות המצוה היא לשבת בסוכה ולגור בה, הסוכה היא הבית שלנו. מספר טעמים נאמרו ונכתבו על מצוה זו, ויתכן שלפי טעמים מסויימים ניתן להרחיב מעט בעניין המצוה, אך כפי שכבר נכתב כאן פעמים רבות, בקיום כל מצוה חובה לדעת מה המצוה, מה נכלל בהלכות קיום המצוה, ומה שייך לרבדים שונים. מה שמעבר למצוה, אינו יכול לדחות חלילה את המצוה עצמה. ודבר זה אמור להיות מובן לכל יהודי המאמין שזאת התורה לא תהא מוחלפת.

בדורות האחרונים היו לפעמים אנשים גדולים ומורמים מעם שזכו לעלות ולהתעלות והגיעו לדרגות שונות שלא כל אחד זוכה להן, ולפעמים הביאו בכתביהם הנהגות שונות המתאימות להם לפי דרגתם. אלא שפעמים רבות היו להם תלמידים שלא שמשו כל צרכם וסלפו את דבריהם, לפעמים עד כדי ביטול מצוות מהתורה. דוגמא לכך ניתן לראות במצוות סוכה החביבה. הדבר ברור שבכל רגע ורגע בו יושבים בסוכה מקיימים מצות סוכה. מובן מאליו שכל דבור אותו מדברים בבית, מדברים גם בסוכה. הוא הדין גם למשחקי ילדים וכדומה. ואגב, הדבר הזה מובא גם בפוסקים הראשונים כדבר פשוט. יש מרביתנו האחרונים שכתבו שראוי לא לדבר בסוכה דברים בטלים, אך כמובן שלא התכוונו ח"ו שיש לצאת מהסוכה בשביל לדבר דברים בטלים. יתכן שהם לפי דרגתם לא דברו דברים בטלים במשך החג (לרובא דעלמא המנעות מדברים בטלים במשך כל ימי החג, סותרת את שמחת החג). בדורנו ישנם דרשנים והוגי דעות שונים המרחיבים במעלת מצוות הסוכה וכו', ובין דבריהם מסבירים כמה חשובה מצוה זו, וכמה גדולה קדושת הסוכה. ואז מרחיבים לבאר כמה יש להזהר מדיבורים בטלים בסוכה ועוד. כך

ויהי רצון שנזכה במהרה לעלות ולראות בשלש פעמי רגלנו במקום אשר יבחר ה'

להערות והארות בענייני העלון:

יחזקת נוימן קצות החשן 9/6 מודיעין עילית. 0527167567. דוא"ל: yn0527167567@gmail.com. וכן בקו התורה והמצוה 0773541079 ניתן לתרום (גם הנצחות לע"נ, להצלחת, וכד') בעמדות נדירים פלוס: 'עדת יראים-אושטרייך' לשונית 'תרומות עבור קונטרסים וחיבורים'.

זמני התפלות בקהלתנו ק"ק עדת יראים-אושטרייך מודיעין עילית (נתיבות המשפט 111 ב'):

חג הסוכות: יו"ט א': מנחה עיר"ט ובי"ט: 5:40. שחרית: 8:30. ערבית מוצ"ט: 6:55.

חזה"מ (חוץ מהר"ר): שחרית: 8:00. מנחה: 6:15. הושענא רבא: שחרית: 6:00

שמיני עצרת-שמחת תורה: מנחה עיר"ט ובי"ט: 5:35. שחרית: 8:30. ערבית מוצ"ט: 6:50.

סיום תפלת מוסף (משוער): 11:30. קידושא רבא לאחר התפילה. משתה ושמחה וסעודה שלישית: לפני מנחה

יבנה המקדש: יו"ט א' : כהונה: פתחיה לוי: מלותי. השיר: הָיָיו לָךְ וְאָז יִשִּׁיר. מסכת שבת: יט. שמיני"צ: כ': יחזקאל ל': אליהו